

INSTITUCIJE EKONOMSKE I MONETARNE UNIJE

Institucije ekonomske i monetarne unije u najvećoj su mjeri nadležne za određivanje europske monetarne politike, pravila u vezi s izdavanjem eura i stabilnost cijena u EU-u. Te institucije su: Europska središnja banka (ESB), Europski sustav središnjih banaka (ESSB), Ekonomski i financijski odbor, Euroskupina i Vijeće za ekonomske i financijske poslove (Ecofin).

PRAVNA OSNOVA

- članci 119. – 144., članak 219. i članci 282. – 284. Ugovora o funkcioniranju Europske unije;
- protokoli priloženi UFEU-u: Protokol (br. 4) o Statutu Europskog sustava središnjih banaka i Europske središnje banke, Protokol (br. 14) o Euroskupini.

CILJEVI

Glavni ciljevi ([2.6.1](#)) institucija ekonomske i monetarne unije (EMU) su:

- dovršiti uspostavu unutarnjeg tržišta uklanjanjem fluktuacija deviznog tečaja i troškova vezanih uz devizne transakcije te troškova zaštite od rizika fluktuacije tečaja;
- osigurati usporedivost troškova i cijena unutar Unije, što pomaže potrošačima, potiče trgovinu unutar Unije i olakšava poslovanje;
- ojačati monetarnu stabilnost i financijsku snagu Unije:
 - sprečavanjem, po definiciji, svake mogućnosti špekulacije s valutama Unije;
 - osiguravanjem da nova valuta bude uvelike neosjetljiva na međunarodne špekulacije uz pomoć ekonomske dimenzije tako osnovane monetarne unije;
 - omogućavanjem da euro postane važna rezervna i platna valuta.

POSTIGNUĆA

A. Institucije prve faze ekonomske i monetarne unije (1. srpnja 1990. – 31. prosinca 1993.)

U prvoj fazi ekonomske i monetarne unije nisu uspostavljene monetarne institucije.

B. Institucije druge faze ekonomske i monetarne unije (1. siječnja 1994. – 31. prosinca 1998.)

1. Europski monetarni institut (EMI)

Europski monetarni institut ustanovljen je na početku druge faze ekonomske i monetarne unije (u skladu s člankom 117. Ugovora o EZ-u) te je preuzeo ulogu Odbora guvernera i Europskog fonda za monetarnu suradnju (EFMS). Nije imao nikakvog utjecaja na monetarnu politiku, koja je ostala u nadležnosti nacionalnih vlasti. Među njegovim glavnim zadacima pri provedbi druge faze ekonomske i monetarne unije bili su i jačanje suradnje između nacionalnih središnjih banaka i koordinacija monetarnih politika država članica s ciljem osiguravanja stabilnosti cijena. U skladu s člankom 123. stavkom 2. Ugovora o EZ-u, EMI je raspušten nakon osnutka Europske središnje banke (1. lipnja 1998.), kojoj je on utro put.

2. Monetarni odbor

Monetarni odbor sastojao se od članova koje su u jednakom broju imenovala Komisija i države članice. Ustanovljen je radi promicanja koordinacije politika država članica u punoj mjeri potrebnoj za funkcioniranje unutarnjeg tržišta (članak 114. Ugovora o EZ-u) i imao je savjetodavnu ulogu. Raspušten je na početku treće faze i zamijenjen Gospodarskim i financijskim odborom (članak 134. UFEU-a).

C. Institucije treće faze (od 1. siječnja 1999. nadalje)

1. Europska središnja banka (ESB) ([1.3.11](#))

a. Ustroj

Europska središnja banka osnovana je 1. lipnja 1998. i sjedište joj je u Frankfurtu na Majni. Njome upravljaju dva tijela koja su neovisna od institucija Unije i nacionalnih vlasti (Upravno vijeće i Izvršni odbor ESB-a) te, za određene zadatke, njome upravlja Opće vijeće ESB-a (koje nije tijelo za donošenje odluka u okviru ESSB-a). Ugovorom iz Lisabona Europska središnja banka postala je institucija EU-a (članak 13. stavak 1. UFEU-a, članci 282. – 284. UFEU-a); prethodno nije imala nikakav status u skladu s odredbama Ugovora o EZ-u, iako je ipak imala pravnu osobnost.

i. Upravno vijeće

Upravno vijeće čine članovi Izvršnog odbora ESB-a i guverneri nacionalnih središnjih banaka država članica čija je valuta euro (članak 283. UFEU-a i članak 10. stavak 1. Statuta). Upravno vijeće, kao najviše tijelo za donošenje odluka, donosi smjernice i odluke koje su potrebne kako bi se osiguralo obavljanje zadataka povjerenih ESSB-u, oblikuje monetarnu politiku Unije (uključujući, po potrebi, odluke u vezi s posrednim monetarnim ciljevima, glavnim kamatnim stopama i osiguravanjem pričuva u ESSB-u) te određuje smjernice koje su potrebne za provedbu te politike (članak 12. Statuta). U Ugovoru iz Lisabona navodi se da Europsko vijeće uzajamnom suglasnošću, odlučujući kvalificiranom većinom, odabire i imenuje članove Izvršnog odbora ESB-a (članak 283. UFEU-a).

ii. Izvršni odbor

Izvršni odbor sastoji se od predsjednika, potpredsjednika i četiri ostala člana koje sporazumno imenuju čelnici država ili vlada država europodručja na razdoblje od osam

godina bez mogućnosti produžetka mandata (članak 283. UFEU-a). Tom je odboru povjerena provedba monetarne politike prilikom koje taj odbor daje potrebne naputke nacionalnim središnjim bankama. Također je nadležan za pripremanje sjednica Upravnog vijeća te za tekuće poslove ESB-a (članci 11. i 12. Statuta).

iii. Opće vijeće

Opće vijeće (članak 44. Statuta) sastoji se od predsjednika i potpredsjednika ESB-a i guvernera središnjih banaka svih država članica EU-a, neovisno o tome jesu li uvele euro. Pomaže oko prikupljanja statističkih podataka, koordinira monetarne politike država članica koje nisu uvele euro i nadgleda funkcioniranje europskog mehanizma deviznih tečajeva.

b. Uloga

Dok i Europska središnja banka i nacionalne središnje banke mogu izdavati novčanice na europodručju, samo ESB može zapravo odobriti njihovo izdavanje. Države članice mogu izdavati kovanice uz odobrenje ESB-a u pogledu opsega izdanja (članak 128. UFEU-a). ESB donosi odluke potrebne za izvršavanje zadaća koje su ESSB-u povjerene na temelju Statuta i Ugovora (članak 132. UFEU-a). Prikuplja potrebne statističke podatke ili od nadležnih nacionalnih tijela ili izravno od gospodarskih subjekata, pri čemu mu pomažu nacionalne središnje banke (članak 5. Statuta). S ESB-om se savjetuje o svakom predloženom aktu Unije iz njegove nadležnosti te na zahtjev nacionalnih tijela o svakom prijedlogu propisa (članak 127. stavak 4. UFEU-a). Nadležan je za neometano funkcioniranje transeuropskog automatiziranog sustava namire ekspresnih novčanih transakcija u realnom vremenu na bruto načelu (TARGET2). To je sustav plaćanja u eurima koji povezuje nacionalne platne sustave s ESB-ovim mehanizmom za plaćanje. ESB poduzima mjere za integriranje središnjih banaka država članica, koje ulaze u europodručje, u ESSB.

ESB može izvršavati određene zadatke koji se odnose na politike o bonitetnom nadzoru nad kreditnim i drugim financijskim institucijama (članak 127. stavak 6. UFEU-a i članak 25. stavak 2. Statuta). U okviru jedinstvenog nadzornog mehanizma (SSM) ESB-u su dodijeljene dodatne zadaće u vezi s izravnim nadzorom nad „važnim” bankama u europodručju i drugim državama članicama sudionicama. Nacionalna tijela država članica, u suradnji s ESB-om, i dalje nadziru „manje važne” banke, a prekograničnu suradnju nadzornih tijela u Uniji osiguravaju tri europske nadzorne agencije: Europska bankarska agencija (EBA), Europsko nadzorno tijelo za vrijednosne papire i tržišta kapitala (ESMA) i Europsko nadzorno tijelo za osiguranje i strukovno mirovinsko osiguranje (EIOPA). Nadzorni sustav dopunjuje nova ustanova za makrobonitetni nadzor, Europski odbor za sistemske rizike (ESRB).

2. Europski sustav središnjih banaka (ESSB) i Eurosustav

a. Ustroj

Europski sustav središnjih banaka sastoji se od Europske središnje banke i nacionalnih središnjih banaka svih država članica EU-a (članak 282. stavak 1. UFEU-a i članak 1. Statuta). Njime upravljaju tijela ESB-a nadležna za odlučivanje (članak 282. stavak 2. UFEU-a). U Eurosustavu samo su Europska središnja banka i nacionalne središnje banke država članica na europodručju.

b. Uloga

Glavni je cilj ESSB-a održavati stabilnost cijena (članak 127. stavak 1. i članak 282. stavak 2. UFEU-a, članak 2. Statuta). Ne dovodeći u pitanje taj cilj, Europski sustav središnjih banaka podržava opće ekonomske politike kojima se omogućava ostvarivanje ciljeva Unije. To postiže izvršavajući sljedeće zadatke (članak 127. stavak 2. UFEU-a i članak 3. Statuta):

- utvrđivanje i provođenje monetarne politike Unije;
- obavljanje deviznih poslova u skladu s odredbama članka 219. UFEU-a;
- držanje službenih deviznih pričuva država članica i i upravljanje njima;
- promicanje nesmetanog funkcioniranja platnih sustava i
- doprinošenje nesmetanom vođenju politika nadležnih tijela koje se odnose na bonitetni nadzor nad kreditnim institucijama i stabilnost financijskog sustava (članak 127. stavak 5. UFEU-a i članak 3.3. Statuta).

3. Gospodarski i financijski odbor

Taj odbor sastoji se od najviše šest članova, od kojih trećinu imenuju države članice, trećinu Komisija i trećinu ESB (članak 134. stavak 2. UFEU-a). Ima iste zadaće kao i Monetarni odbor, koji je Gospodarski i financijski odbor naslijedio 1. siječnja 1999., uz jednu važnu razliku: obavještanje Komisije i Vijeća o razvoju događaja u vezi s monetarnom situacijom sad je u nadležnosti ESB-a.

4. Vijeće za ekonomske i financijske poslove (Ecofin)

Ecofin je tijelo nadležno za donošenje odluka na europskoj razini čiji su članovi ministri financija svih država članica EU-a. Donosi odluke u vezi s tečajnom politikom eura u odnosu na valute kojih nema u EU-u nakon savjetovanja s Europskom središnjom bankom i pridržavajući se cilja u vezi sa stabilnošću cijena.

5. Euroskupina

Prvotno nazvan Euro-11, sastanak ministara gospodarstva i financija s europodručja preimenovan je 1997. u Euroskupinu. To savjetodavno i neslužbeno tijelo redovno se sastaje kako bi raspravljalo o svim pitanjima u vezi s neometanim funkcioniranjem europodručja te ekonomske i monetarne unije. Na te se sastanke poziva Komisiju i po potrebi ESB (članak 1. Protokola br. 14 o Euroskupini). Na neslužbenom sastanku Ecofina održanom 10. rujna 2004. u Scheveningenu luksemburški predsjednik vlade i ministar financija Jean-Claude Juncker izabran je za predsjednika Euroskupine. Tako je postao prvi izabrani stalni predsjednik Euroskupine s mandatom koji je počeo 1. siječnja 2005. Ugovorom iz Lisabona ojačana je uloga Euroskupine kako bi se povećala koordinacija na europodručju. Termin „Euroskupina” prvi put se spominje u tom Ugovoru (članak 137. UFEU-a). Među službenim novinama je biranje predsjednika Euroskupine na mandat od dvije i pol godine većinom država članica zastupljenih u Euroskupini (članak 2. Protokola br. 14 o Euroskupini).

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

A. Zakonodavna uloga

1. Europski parlament, u suradnji s Vijećem, u redovnom zakonodavnom postupku:
 - donosi detaljna pravila za postupke multilateralnog nadzora (članak 121. stavak 6. UFEU-a);
 - mijenja određene članke Statuta ESB-a (članak 129. stavak 3. UFEU-a) i
 - utvrđuje mjere potrebne za uporabu eura kao jedinstvene valute (članak 133. UFEU-a).
2. S Europskim se parlamentom savjetuje u vezi s(a):
 - uvjetima koje države članice moraju ispuniti za uvođenje eurokovanica (članak 128. stavak 2. UFEU-a);
 - sporazumima o deviznim tečajevima između eura i valuta izvan EU-a (članak 219. stavak 1. UFEU-a);
 - odabirom zemalja koje mogu uvesti jedinstvenu valutu 1999. i poslije;
 - imenovanjem predsjednika, potpredsjednika i ostalih članova Izvršnog odbora ESB-a (članak 283. stavak 2. i članak 11. stavak 2. Statuta ESB-a);
 - promjenama u sustavu glasovanja u Upravnom vijeću ESB-a (članak 10. stavak 2. Statuta ESSB-a i ESB-a);
 - zakonodavstvom o provedbi postupka u slučaju prekomjernog deficita, predviđenog u Paktu o stabilnosti i rastu;
 - promjenama nadležnosti ESB-a za nadzor kreditnih i drugih financijskih institucija (članak 127. stavak 6. UFEU-a);
 - promjenama određenih članaka Statuta ESB-a (članak 129. stavak 4. UFEU-a).
3. Europski se parlament obaveštava o detaljnim odredbama u vezi sa sastavom Gospodarskog i financijskog odbora (članak 134. stavak 3. UFEU-a).

B. Nadzorna uloga

1. U okviru Ugovora o funkcioniranju Europske unije

Europska središnja banka upućuje Europskom parlamentu, Vijeću i Komisiji, a također i Europskom vijeću, godišnje izvješće o aktivnostima ESSB-a i monetarnoj politici u prethodnoj i tekućoj godini. Predsjednik Europske središnje banke to izvješće predstavlja Vijeću i Europskom parlamentu, koji tim povodom mogu održati opću raspravu (članak 284. stavak 3. UFEU-a i članak 15. stavak 3. Statuta ESB-a). Na zahtjev Parlamenta ili na vlastitu inicijativu, predsjednik Europske središnje banke i ostali članovi Izvršnog odbora mogu biti saslušani pred nadležnim odborima Parlamenta (članak 284. stavak 3. podstavak 2.).

2. Inicijativa Parlamenta

Europski parlament zatražio je da se opsežne ovlasti ESB-a iz Ugovora (tj. sloboda prilikom određivanja monetarne politike) uravnoteže demokratskim nadzorom (Rezolucija od 18. lipnja 1996.). U tu je svrhu uveo „monetarni dijalog”. Predsjednik ESB-a ili drugi član njegovog Upravnog vijeća najmanje jednom svaka tri mjeseca sudjeluje na sjednicama Odbora EP-a za ekonomska i monetarna pitanja kako bi odgovorio na pitanja o ekonomskim izgledima za budućnost te obrazložio provođenje monetarne politike na europodručju. Osim toga, Parlament redovno objavljuje mišljenje o godišnjem izvješću ESB-a u izvješću o vlastitoj inicijativi. Parlament i ESB sklopili su 2013. međuinstitucionalni sporazum o demokratskoj odgovornosti i nadzoru nad izvršavanjem zadaća dodijeljenih ESB-u u okviru jedinstvenoga nadzornog mehanizma.

Dražen Rakić / Dirk Verbeken
01/2020

